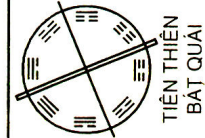

D. Hậu thiên bát quái đồ (Phương vị 8 quẻ của Văn Vương)

1. Nội dung: Hậu thiên bát quái đồ là hình vẽ trong đó sắp xếp 8 cung quái theo một ước định về sự tương ứng giữa các hiện tượng thiên nhiên theo tứ thời bát tiết với tám hướng và tám cung quái. Theo truyền thuyết thì hình vẽ này do Chu Văn Vương làm ra (Hình 2-II).

CỬU CUNG PHI

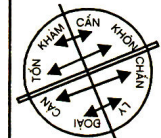
QUÁI GỐC	NHẤT BIẾN THƯỢNG	NHỊ BIẾN TRUNG	TAM BIẾN HẠ	TỬ BIẾN TRUNG	NGŨ BIẾN THƯỢNG	LỤC BIẾN TRUNG	THẤT BIẾN HẠ	BÁT BIẾN TRUNG
CÀN	ĐOÀI	CHẤN	KHÔN	KHẮM	TỐN	CẤN	LY	CÀN
ĐOÀI	CÀN	LY	CẤN	TỐN	KHẮM	KHÔN	CHẤN	ĐOÀI
LY	CHẤN	ĐOÀI	KHẮM	KHÔN	CẤN	TỐN	CÀN	LY
CHẤN	LY	CÀN	TỐN	CẤN	KHÔN	KHẮM	ĐOÀI	CHẤN
TỐN	KHẮM	KHÔN	CHẤN	ĐOÀI	CÀN	LY	CẤN	TỐN
KHẮM	TỐN	CÀN	LY	CẤN	ĐOÀI	CHẤN	KHÔN	KHẮM
CẤN	KHÔN	KHẮM	ĐOÀI	CHẤN	LY	CÀN	TỐN	CẤN
KHÔN	CÀN	TỐN	CÀN	LY	CHẤN	ĐOÀI	KHẮM	KHÔN

TIÊN THIÊN
BÁT QUÁI

SINH KHÍ

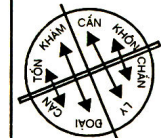
NGŨ QUÝ

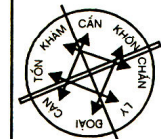
DIỄN NIÊN

LỤC SÁT

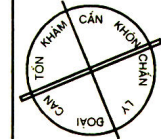
HỎA HẠI

THIỆN Y

TUYỆT MẠNG

PHỤC VỊ

Hình 2-10

Tác giả Hậu thiên bát quái đồ đã đặt từng cung quái ở từng hướng với các ý nghĩa sau:

- Phương bắc, mùa đông, tiết đông chí, khí trời giá lạnh, nước đóng thành băng, là hiện tượng âm khí hãm dương khí, ông đã lấy quẻ Khảm có hình tượng hai hào âm bao bọc một hào dương đặt ở đó.

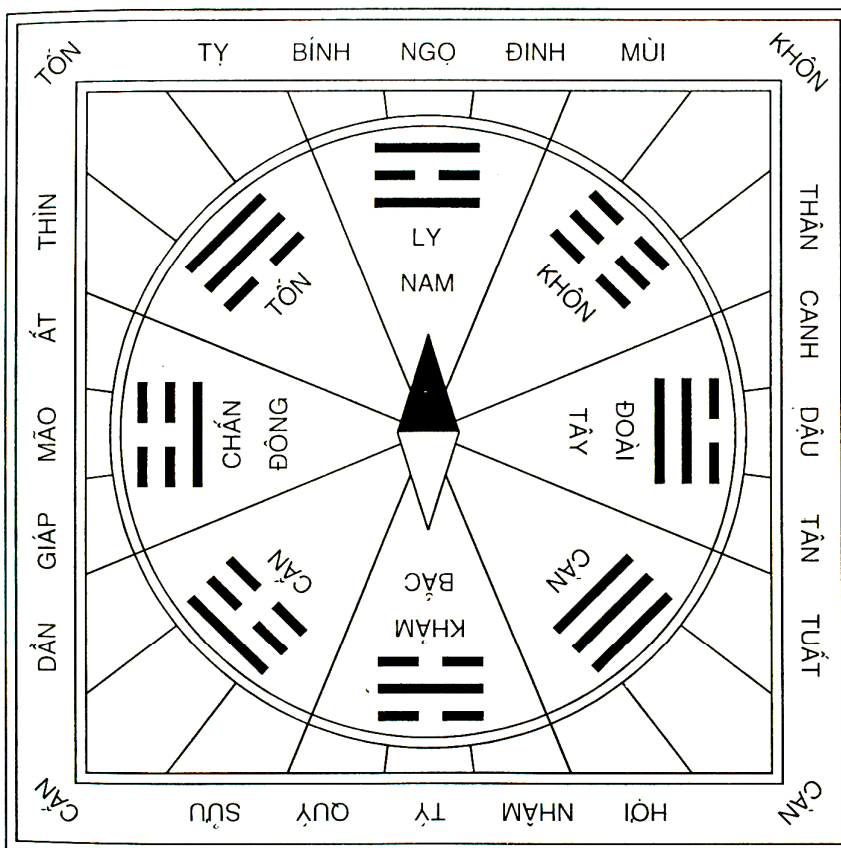
- Phương nam, mùa hạ, tiết hạ chí, khí trời nóng, lửa dễ cháy, là hiện tượng dương khí hãm âm khí, ông đã lấy quẻ Ly có hình tượng hai hào dương bao bọc một hào âm đặt ở đó.

- Phương đông, mùa xuân, tiết xuân phân, dương khí ở trên giáng xuống, âm khí ở dưới bốc lên, hai khí âm dương va chạm nhau mà thành tiếng sấm, ông đã lấy quẻ Chấn có hình tượng hai hào âm ở trên, một hào dương ở dưới đặt ở đó.

- Phương tây, mùa thu, tiết thu phân, khí trời hanh khô đó là dương khí đã chiếm hết mặt đất, ông đã lấy quẻ Đoài có hình tượng một hào âm ở trên, hai hào dương ở dưới đặt ở đây.

- Phương đông bắc, tiết lập xuân, dương khí vừa thoát khỏi sự bao bọc của âm khí, ông đã lấy quẻ Cấn có hình tượng một hào dương ở trên, hai hào âm ở dưới đặt ở đó.

- Phương đông nam, tiết lập hạ, bắt đầu mùa gió chướng và mùa bão, người ta cho rằng đây là hiện tượng dương khí lấn lướt âm khí, ông đã lấy quẻ Tốn có hình tượng hai hào dương ở trên, một hào âm ở dưới đặt ở đó.

PHƯƠNG VỊ HẬU THIÊN BÁT QUÁI

Hình 2-11

- Phương tây nam, tiết lập thu, lúc này là vào mùa mưa người ta cho rằng đây là hiện tượng âm khí thắng dương khí, ông đã lấy quẻ Khôn có hình tượng cả ba hào đều là âm đặt ở đó.

- Phương tây bắc, tiết lập đông, khí hậu lúc này là cực độ của sự hanh khô, vạn vật trở nên cứng rắn, ông đã lấy quẻ Càn có cả ba hào đều là dương đặt ở đó.

Ở sách "Thần bí đích bát quái", các tác giả không có một trích dẫn hoặc lời bàn nào của mình về bản chất nội dung Hậu thiên bát quái, chỉ có đoạn trích về ứng dụng của nó trong khí tượng học như sau:

"Sách "Khai nguyên chiêm kinh" nói: "Sấm nổi lên ở cung Càn, nhân dân ốm bệnh, nước yên. Sấm nổi lên ở cung Khảm, mưa nhiều. Nổi ở cung Cấn, lúa

nếp tốt, vùng dài bông, ngũ cốc hạ giá. Nổi ở cung Chấn, ngũ cốc rất quý, người nhiều tuổi bị bệnh đột ngột, quan tài rất đắt. Nổi ở cung Tốn, mưa đá hại ngũ cốc, sinh sâu, sương hạn hán xuống sớm. Nổi ở cung Ly, mùa hạ ít nước, hạn hán, sâu phá lúa. Nổi ở cung Khôn, ra ở cung Khôn, hại ngũ cốc. Nổi ở cung Đoài, binh nổi lên, cung đồng sắt. Nổi lên ở thủy môn, lụt lội tràn trề". (Trang 83)

2. Bản chất nội dung: Nay để làm rõ về bản chất nội dung Hậu thiên bát quái, tôi xin trích dẫn và so sánh tìm sự giống nhau và khác nhau giữa chu kỳ Cửu cung và chu kỳ Hậu thiên bát quái.

a. Giống nhau:

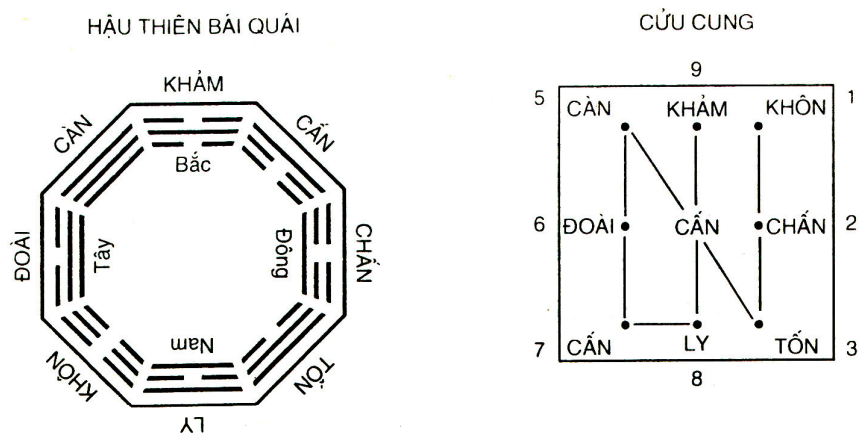
Cửu cung là một quy luật biến đổi âm dương trong thời gian. Người ta tính giá trị âm dương ở mỗi đơn vị thời gian tương ứng với một cung quái. Có 9 đơn vị thời gian làm một vòng, hết 9 thì lặp lại. Quy luật Cửu cung được ứng dụng trong nhiều bộ môn khoa học đời sống cổ Phương Đông, hãy lấy cách tính Cửu cung cư thân cấm kị làm một ví dụ: (Hình 2-1 2)

Sách Châm cứu đại thành (nhà xuất bản Nhân dân vệ sinh xuất bản xã, Bắc Kinh, 1973), trang 170 có hình vẽ và chú thích về Cửu cung cư thân cấm kị như sau:

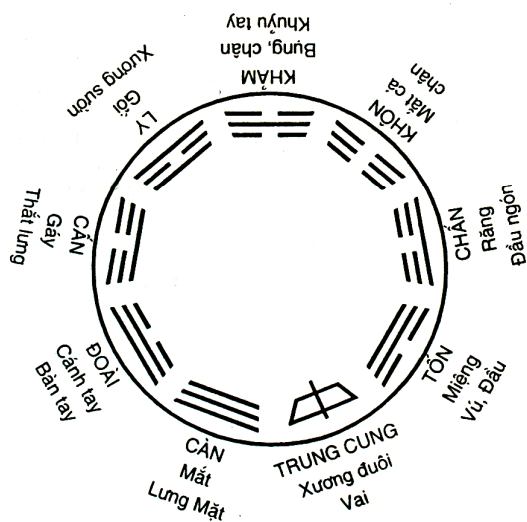
- 1 tuổi, cung Khôn, kị ở hai cổ chân.
- 2 tuổi, cung Chấn, kị ở răng và đầu ngón.
- 3 tuổi, cung Tốn, kị ở miệng, vú, đầu.
- 4 tuổi, cung Trung, kị ở xương đuôi và vai.
- 5 tuổi, cung Càn, kị ở mắt, lưng, mặt.
- 6 tuổi, cung Đoài, kị ở cánh tay, bàn tay.
- 7 tuổi, cung Cấn, kị ở gáy, thắt lưng.
- 8 tuổi, cung Ly, kị ở xương sườn, đầu gối.
- 9 tuổi, cung Khảm, kị ở bụng, chân, khuỷu tay.

- Hết vòng thì lặp lại" .

Trong hình vẽ và chú thích nêu trên, chúng ta hiểu rằng trong cách tính sự sống của con người, bao giờ cũng bắt đầu từ lúc hình thành trong bào thai, như vậy, khi đứa trẻ một tuổi thì đã là năm thứ hai của sự sống ấy, do đó, cung Khảm sẽ là số 1 , cung Khôn sẽ là số 2, Chấn số 3, Tốn số 4, Trung số 5, Càn số 6, Đoài số 7, Cấn số 8, Ly số 9. Ta hãy xếp nửa đầu của Cửu cung theo chiều thuận, Trung cung đưa vào giữa, nửa sau của Cửu cung xếp theo chiều nghịch, đại cung Khảm ở hướng bắc, cung Ly ở hướng nam, cung Chấn ở hướng đông, cung Đoài ở hướng tây, hai cung Càn và Tốn cùng ở Tây bắc và Đông nam như ở trong Hậu thiên bát quái đồ, hai cung Khôn và Cấn cũng ở Đông bắc và Tây nam.

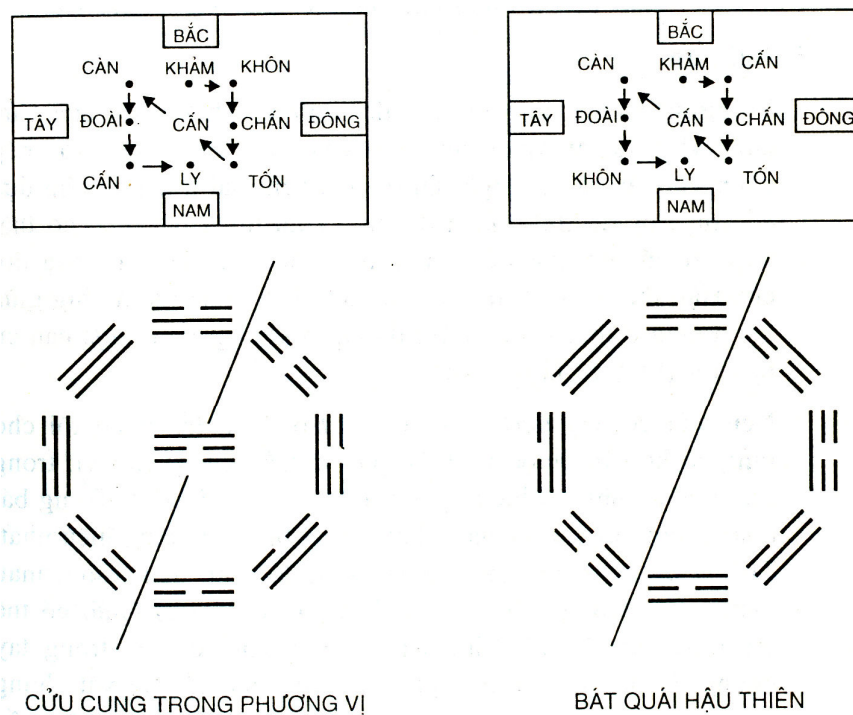
CỬU CUNG CỬU THẦN CẨM KÝ

Hình 2-12

b. Khác nhau:

So với Hậu thiên bát quái đồ thì hai vị trí Khôn và Cấn này bị hoán vị cho nhau. Nhận xét về sự khác nhau này như sau (Hình 2 - 13):

Hình 2-13

- Cửu cung và Bát quái hậu thiên giống nhau ở chỗ đều là cái dụng của âm dương trong thời gian, một đằng Cửu cung cư thần cấm kị tính theo năm, một đằng Hậu thiên bát quái tính theo tứ thời bát tiết.

- Khi đem cửu cung ghép vào với phương vị mặt đất như Bát quái hậu thiên chúng ta thấy chỗ khác nhau chỉ sảy ra sự hoán vị của hai cung Cấn, Khôn ở hai hướng Đông bắc và Tây nam. Do có chỗ giống và khác nhau này có thể khẳng định rằng *Cửu cung là cái dụng của âm dương trong thời gian, Hậu thiên bát quái là cái dụng của âm dương trong không gian.*

3. Nghi án

Trong sự lệch nhau giữa hai đồ hình về phương vị của Cửu cung và Hậu thiên bát quái như vừa vẽ ra trên đây, cho phép chúng ta nảy ra một nghi án rằng: Cách giải thích về chỗ dựa để làm căn cứ hình thành đồ hình Hậu thiên bát quái có thật sự là từ tứ thời bát tiết mà ra hay không ? Hay là sự ra đời của Hậu thiên bát quái chính là từ mối liên hệ tương ứng giữa âm dương ở thời gian và âm dương ở không gian được căn cứ từ Cửu cung và tám hướng?

Nếu vấn đề này được đặt ra để thảo luận, thì riêng tôi cho rằng sự hợp lý thuộc về thời gian là Cửu cung. Bởi vì, trong Lạc thư, số chỉ đại biểu sự lớn nhất của âm là số 8. Trong bát quái hoàn hảo, cung quái Khôn là đại biểu cho âm nhiều nhất. Thế là cả hai loại vừa chu kỳ, vừa đồ hình đều trùng nhau một điểm. Trong việc giải thích ra đời của cung Quái có thể giả định rằng chính Chu Văn Vương cũng chỉ có trong tay những tài liệu nói về bát quái ứng với vạn sự, vạn vật chung chung, cho nên mới có sự giải thích khác nhau và sắp xếp khác nhau về hai vị trí của cung quái Khôn và Cấn nh đã nêu ở trên.